

“Anlatma İzni” Kavramı Odağında Filistinli Madun Kimliğinin Haber Anlatı Diline Yansıması

Reflection of the Palestinian Subaltern Identity to the Language of Narrative News in the Focus of the “Permission to Narrate” Concept

Hüseyin KÖSE*
Aytekin ÇELİK**

Öz

Madun (subaltern) kavramı, özünde toplumsal hareketlilik noktalarına temas etme olanakları veya erişimleri engellenmiş kişi, grup veya sınıfları ifade eder. İster yerel ve bölgesel, isterse ulusal ve küresel ölçekte olsun, maduna atfedilen kimlik ve bu kimliğe eşlik eden bilinç formları genellikle amaçlı bir söylem stratejisi içinde ve dil aracılığıyla üretilir. Haber metni ve görselleri de bu dilin önemli bir boyutunu oluşturur. Söz konusu dil, madunu yalnızca belli stereotipler içine hapsederek damgalamakla kalmaz, aynı zamanda madun kimliği ve diline yeterince görünür olma ve dolaşım hakkı tanımayarak da sınırlayıcı bir işlev görür. Çalışma bu çerçevede, madun kimliği ve dilinin uluslararası haber anlatılarına yansıma biçimlerinin mağduriyeti ebedileştiren bir işlev gördüğü varsayımından hareketle, Edward Said’in “anlatma izni” kavramı odağında Filistinli madun kimliği ve gerçeğinin haber anlatılarına yansıma ve çerçevelenme biçimlerini irdelemeyi amaçlamaktadır. Bir başka deyişle, çalışmada birbirine karşıt iki haber çerçevelenme eğiliminin “anlatma izni” kavramının içerdiği siyasal ve tarihsel önermeyle bağıni kurmak hedeflenmektedir. Bu amaçla, yayın politikası bakımından birbirine karşıt iki uluslararası haber kanalı olan *FOX News* ve *El Cezire* televizyonlarının Filistinli madun kimliği ve gerçeğini farklı biçimlerde kodlayarak, izler-kitlenin zihninde söz konusu kimliğe ilişkin farklı anlamlandırma ve yorumlama çerçeveleri kurduğunu iddia ediyoruz. Her iki haber çerçevelenme türü arasında bir karşılaştırma yapmayı amaçlayan çalışmada, seçilen haber içeriklerinin analizinde Norman Fairclough’un söylem çözümlemesi yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmada sonuç olarak, her iki haber anlatı kurgusu ve söyleminde derin bir ideolojik ayrışmanın ürünü olan kimlik yapılandırma süreci ve “öteki” vurgusunun ön plana çıkarıldığı bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anlatma izni, madun, Filistinli kimliği, haber.

Abstract

The concept of the subaltern refers, in essence, to people, groups, or classes whose opportunities for or access to social mobility are blocked. Whether on local and regional or national and global scales, the identity attributed to the subaltern and the forms of consciousness accompanying that identity are

* Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye, E-posta: huseyink180@yahoo.com, ORCID: 0000-0001-5697-9009

** Van Yüzüncüyıl Üniversitesi, Van, Türkiye, E-posta: aytekin65@icloud.com, ORCID: 0000-0001-7335-2224

usually produced within a purposeful discourse strategy and through specific language. News text and images make up important dimensions of that language. The language in question not only stigmatizes the subaltern by confining it to certain stereotypes, but also performs a limiting function by not giving the subaltern's identity and language the right to be sufficiently visible and circulating. In this context, this study aims to examine the ways in which the identity and truth of the Palestinian subaltern are reflected and framed in news narratives within the framework of Edward Said's concept of “permission to narrate,” based on the assumption that the ways in which the subaltern identity and language are reflected in international news narratives serve a function that perpetuates victimization. In other words, the aim of this study is to establish the connection of two opposite trends of framing news with the political and historical propositions encompassed by the concept of “permission to narrate.” For this purpose, we demonstrate how two international news channels that oppose each other in terms of broadcasting policy, namely the television channels of *FOX News* and *Al Jazeera*, encode the identity and truth of the Palestinian subaltern in different ways and establish different frames in the minds of their audiences for understanding and interpreting this identity. In this study, which seeks to draw a comparison between these types of news framing, Norman Fairclough's discourse analysis method is used in the analysis of selected news content. As a result of the study, it was found that the identity construction process and the emphasis of the “other”, which are the products of a deep ideological separation in both news narrative fiction and discourse, are brought to the fore.

Keywords: Permission to narrate, subaltern, Palestinian identity, news.

1. Giriş

Kimliğe yönelik siyasal ikilikler açısından maduniyet hali doğadan gelen bir durum veya bizatihi doğal bir kategori olmaktan çok, yapısal süreçlerin bir sonucu olarak konjonktürelidir. Aynı şekilde, insanlık tarihi boyunca her zaman dezavantajlı konumda olan yoksullar, vasıfsızlar, işçiler, eğitimsizler, kadınlar, yaşlılar, çocuklar, engelliler, siyahiler, köleler ve vaktiyle çok katı bir kast sistemine sahip Hindistan gibi kategorik toplumlarda kuşaktan kuşağa aktarılan aşağı sınıf maduniyetinin mirasçıları, bir çeşit doğal madun olagelmışlerdir. Sesi duyulmayan, her türlü doğal ve temel hakları ellerinden alınmış ve kendi gerçeklerine yabancılaştırmış bu kesimler, hayat mücadelesini de baştan kaybetmiş kimselerdir. Dahası, bu insanların birçoğu hemen her koşulda ve konuda bağımlı birer bilinçtirler. Çünkü kimliğin evrimi, bir yönüyle bilincin de evrimidir. Ancak bu ve benzeri saptamalar Filistinli kimliği ile düşünüldüğünde, söz konusu kimliğe ilişkin kimi farklılıkları dikkate almayı gerektirir. Nitekim, Filistinli kimliği genel bir maduniyeti adlandırmakla birlikte, bir direniş kimliği olarak da öne çıkmaktadır.

Bu çalışmada küresel medyanın tek yönlü haber ve bilgi akışında, Filistin halkının kendini ve yaşadığı zorlukları izah etmekte güçlük çektiği bir ortam olduğu iddiasında bulunuyor ve meseleyi Edward Said'in “anlatma izni” kavramıyla bir arada düşünmeyi öneriyoruz. Bunu yaparken de Filistin kimliğine ilişkin görece olumlu haber çerçeveleri kurgulayan *El Cezire* televizyonunun haber anlatı yapısı ve dilini karşıt kutupta yer alan *Fox News*'in haberleriyle kıyaslayarak tartışmaya açmayı düşünüyoruz. Burada şunu da hemen belirtmek gerekir ki, her iki televizyon kuruluşunun da sahiplik ve mülkiyet yapıları birbirinden tamamıyla farklıdır. *Fox News Channel (FNC)*, kablolu ve uydudan yayın yapan bir televizyon kuruluşu olup, Avustralyalı medya patronu Rupert Murdoch'un sahibi olduğu New Corporation adlı şirketin

de bir yan kuruluşudur. Televizyon kanalı Ekim 1996 tarihinde yayınına başlamış olup, Mart 2019'da diğer 21st Century Fox kanalları ile The Walt Disney Company tarafından 71,3 milyar dolar karşılığında satın alınmıştır. Bu sonuncu gelişmeyle birlikte, dünyanın en güçlü ve etkili kuruluşlarından birisi haline gelen *Fox News* kanalı ABD merkezli küresel sermayenin de önemli temsilcilerindendir ve sık sık olayları Amerikan perspektifinden aktardığı için eleştirilmiştir (Yılmaz, 2020, s.74). *El Cezire* televizyonu ise, 1996 yılında, dünyanın saygın kamu hizmeti yayıncılığı örneklerinden BBC'nin Arapça haber servisiyken Katar Emirliği'nin 136 milyon dolarlık finansman desteğiyle ondan kopup bağımsız konumuna kavuşan bir medya organıdır. 1995 yılında Suudi Arabistan merkezli *ORBIT Communications* şirketinin teklif ettiği ortaklık anlaşması *El Cezire*'nin kuruluşunda etkili olmuş, kuruluş, her ne kadar objektif bir yayıncılık anlayışını öne çıkarsa da Ortadoğu Arap coğrafyasında ve özellikle de Filistin meselesinde açıkça taraf olduğunu beyan etmekten geri durmamıştır.

Çalışmanın temel varsayımının dayandırıldığı kuramsal çerçeveye göre, Filistinlilerin kendilerini “anlatma izni” bulunmamaktadır. Zira Edward Said'e göre Filistin halkı, başta küresel medyanın mülkiyet yapısından, ikinci olarak da sistematik biçimde benimsediği ideolojik tavır ve yaklaşımlardan dolayı kendine yer bulamamakta ya da uluslararası kamuoyuna yanlı, yanlıs ve çarpık biçimde yansıtılmaktadır.

Konuyla ilgili literatür tarandığında, özetle şunlar söylenebilir: Battal Doğan tarafından kaleme alınan “Filistinli Azınlığın İsrail Devletinde Kolektif Kimlik ve Siyasi Eşitlik Mücadelesi” başlıklı çalışmada (2021), temel olarak Filistin halkının İsrail Devleti'nin kurduğu kolonyal düzende “toplumsal kimlik” ve “siyasi eşitlik sorunları” konusunda verdiği mücadeleye odaklanılmaktadır. İsrail'in tecrit politikaları ve kolonyal rejiminde Filistin halkının verdiği kimlik mücadelesinin geçirdiği tarihsel evrelerin tespitine yönelik makalede, sonuç olarak, söz konusu kimliğin siyasal yelpazede gitgide kriminalize edilerek ötekileştirildiği saptanmıştır. Erhan Keleşoğlu ise, 2008 tarihli “İsrail Yurttaşları Filistinliler: Yurttaşlık, Kimlik, Siyaset 1948-2000” başlıklı doktora tez çalışmasında, yaklaşık yarım asırlık bir süre boyunca Filistinli kimliğini İsrail devletinin resmi ideolojisi olan Siyonizm ve self-determinasyon (kendi kaderini tayin etme) hakkı bağlamında tartışmaya açarak, Filistin halkının İsrail devletiyle kurduğu yurttaşlık ilişkisine eleştirel bir perspektiften yaklaşmaktadır. Edward Said'in konuyla ilgili temel nitelikli *Yeni Bin Yılda Filistin Sorunu* isimli kitabı (Aram Yayınları, 2004) dışında, benzer nitelikli dikkate değer yerli bir çalışma da Fahir Armaoğlu'na aittir. Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)* isimli kitabında (Kronik Kitap, 2017), Filistin adlı bölgenin coğrafi koordinatlarına yönelik bir teşhis girişimiyle başlayıp Filistin halkının siyasal tarih içindeki yolculuğuyla devam eden irdelemesinde, Filistin Devleti'nin kuruluşu ve sonrasında cereyan eden İsrail-Arap savaşlarını da içine alan oldukça geniş bir analiz çerçevesi sunmaktadır. Ayrıca, Türkçe literatürde Filistin Devleti'nin hukuki statüsüne dair değerlendirmelerden, Filistin-İsrail çatışmasını güç asimetrisi bağlamında okuyan analizlere; Filistin sorununa adil ve demokratik bakışta Batı felsefesinin riyakâr tutum ve tavrından vaat edilmiş toprak parçası olarak Filistin yurduna ve bu yurdu ilhak bahanesi olarak üretilen Siyonist politikalara kadar pek çok konuda çalışmayla karşılaşılmaktadır. Filistin meselesinin Batı merkezli medya analizi konusunda ise, Elif Kaya'nın “Dünya Basınında

İsrail-Filistin Meselesi: 2021 Mayıs İsrail Saldırılarına İlişkin Haberlerin Söylem Analizi” başlıklı makale çalışması (2021), muadil çalışmalar arasında en güncel ve dikkat çekici örneklerdendir. Yazar, söz konusu makalede İsrail-Filistin çatışmasıyla ilgili olarak *Al Jazeera*, *TRT World*, *Sputnik Haber Ajansı*, *Al Arabiya* ve *Haaretz* haber ajanslarının haberlerinin eleştirel söylem çözümlemesine odaklanırken, Batı-dışı toplumların Batı kamuoyuna takdimi ve özel olarak da Filistinli kimliğinin inşasında medyanın etkili desteğiyle oluşturulan ideolojik bakış açıları ve stereotipleri somut haber örnekleriyle gözler önüne sermektedir.

Ancak ilgili literatür incelendiğinde, spesifik olarak ne Filistin meselesinin “anlatma izni” kavramı odağında bir okumaya, ne Filistin kimliği ve gerçeğine ilişkin medya söylemi tarafından üretilen “madun” ve “maduniyet” kurgusunun haber anlatı diline yansıyan bağlamsal çağrışımlarına, ne de iki karşıt ideolojik kavrayıştan hareketle oluşturulmuş birbirinden farklı haber çerçeveleme biçimlerinin analogik bir incelemesine hasredilmiş bir tartışma örneğine rastlanmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmayı özgün ve farklı kılan nokta da burasıdır; iki farklı haber çerçeveleme eğiliminin “anlatma izni” kavramının içerdiği siyasal ve tarihsel önermeyle bağının kurulmaya çalışılması.

2. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada, 10 Mayıs 2021 tarihinde başlayan ve 11 gün boyunca süren İsrail saldırıları ve sonrasındaki yansımalarıyla ilgili *Fox News* ve *El Cezire* televizyon kanallarından 4’er haber örneği seçilmiş olup, söz konusu haberler Norman Fairclough’un söylem çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir. Fairclough’un analiz yönteminin tercih edilme nedeni, yazılı haber metinlerinin dilsel yapısını kavramaya izin vermesi kadar, çözümlenen haber metninin ideolojik arka planının gün yüzüne çıkarılabilmesi bakımından önemli veriler sunabilmesidir. Fairclough, bilindiği üzere, pek çok dilbilimci gibi, söylemi öncelikle sözlü veya yazılı dil kullanımına atıfta bulunmak için kullanmış, ardından bu kullanım çerçevesini göstergebilimi de içerecek şekilde genişletmiştir (2013, s.92). Bu bağlamda, Fairclough’un eleştirel söylem analizine fotoğraf ve sözel olmayan iletişim türleri gibi daha başka semiyotik modaliteler de (jestler, mimikler, vs.) dahildir. Öte yandan, eleştirel söylem analizi, yine Fairclough’un belirttiği gibi, “sosyal gerçekliğin bir parçası olarak somut sosyal olaylar ve soyut sosyal yapıların her ikisini de dikkate alan gerçekçi bir sosyal ontolojiye dayanmaktadır” (2013, s.74). Fakat Fairclough dil kullanımına söylem olarak atıfta bulunurken, bunu her şeyden önce bir sosyal uygulama biçimi olarak kavramaktadır; başka bir deyişle, toplumsal olarak bilgilendirilmiş bir yöntem şeklinde tasavvur etmektedir (Fairclough, 2013, s.92). Temsil ettiği analiz yöntemiyle asıl hedeflediği şey ise, sosyal yapılar ve sosyal olaylar arasındaki ilişki potansiyellerini kontrol eden ideolojik açıdan güdülenmiş dilsel ve dilsel olmayan uygulamaları ortaya çıkarmaktır (Fairclough, 2013, s.74). Fairclough, bu bakımdan eleştirel söylem analiziyle: (a) söylemsel uygulamalar, olaylar ve metinleri (b) daha geniş sosyal ve kültürel yapılar ile ilişkiler ve süreçleri kasteder. Başka bir deyişle, Fairclough sosyal pratiklerin; olayların ve metinlerin ilişkilerinden nasıl doğduğunu ve ideolojik olarak nasıl şekillendiğini araştırmayı amaçlar. Çünkü olaylar ve metinler arasındaki ilişkiler aynı zamanda iktidar ve iktidar üzerindeki

mücadelelerle doğrudan ilgili olup, bu ilişkilerin opaklığının nasıl oluştuğunu keşfetmek, her şeyden önce söylem ile toplumsal pratikler ve yapılar arasındaki ilişkileri irdelemeyi gerektirir (Fairclough, 2013, s.93). Özetle, eleştirel söylem analizinin temel gayesi, söylemsel pratikler olarak bilinen dil yordamlarının, sosyal olaylar ve yapılarla ilgili açık ve sistematik bağlantılarının ortaya konulmasıdır. Çalışmanın analiz bölümünde seçilen haber örnekleri de bu açıdan, söz konusu dilsel pratiklerin tanımlandığı, adlandırdığı veya karşılık geldiği sosyal olay ve yapılar bağlamında analiz edilmeye çalışılmıştır.

3. Medya, İdeoloji ve İktidar

İdeolojiyi belirlemeye yönelik çalışmaların birçoğu, ideoloji kavramını genelde “yanlış bilinç” temelinde ele almıştır. Bu anlamıyla ideoloji, gerçek çıkarların nerede olduğunun bilinmemesi ya da iktidara ilişkin bir yanılısamadır. Teun van Dijk’a göre “ideoloji, bir grubun, sınıfın ya da öbür toplumsal oluşumların üyeleri tarafından paylaşılan bir toplumsal biliş (cognition) biçimi” (1999, s.340) olması dolayısıyla ki, toplumda ideolojik yeniden üretim aygıtları olan medya kuruluşları ya da eğitim gibi kurumların hâkim söylemlerinin analizini zorunlu kılar. Buna göre, haber medyasında toplumsal ve siyasal gerçekliklerin yeniden inşasında birtakım denetim stratejileri uygulanır. Kamusal gündemi oluşturacak haber başlıklarının ve sözcüklerinin seçimi, kimi konulara yapılan ısrarlı vurgulamalar yanında, kimi toplumsal ve siyasal gerçekliklere bilinçli olarak yer verilmemesi, hedef kitlenin özellikle belli konulara dikkatlerinin çekilişi gibi faktörler önemli bir denetim stratejisi olarak karşımıza çıkar (van Dijk, 1999, s.342). Böylelikle medya söylemi aracılığıyla bir ön formülasyon aşamasından geçirilen bilgiler, toplumsal muhalefet ve direnişi denetleyici bir işlev görür.

Yine ideoloji, bir yönüyle de dil aracılığıyla anlamın inşası demek olduğu içindir ki, her şeyden önce bir iletişim ve iktidar sorunudur. İdeoloji, bu anlamda “dilsel ve olgusal gerçekliğin birbirine karıştırılması” meselesidir (Eagleton, 2005, s.18). Özellikle televizyon, bu anlamda, Terry Eagleton’ın da deyimiyle, “bir ideolojik aygıttan çok, bir toplumsal kontrol biçimidir” (2005, s.61). Çünkü televizyonun içeriği, yalnızca ideolojik bir etkileme gücüne sahip olmayıp, aynı zamanda hedef kitle üzerinde iktidar kurucu bir işleve de sahiptir. Jürgen Habermas içinse ideoloji, “dilin iletişimsel yapısının, kendisini zorlayan iktidar çıkarları tarafından bozulduğu yeri ifade eder” (Eagleton, 2005, s.184). Hatta Habermas’a göre ideoloji başlı başına sistematik biçimde gerçekliği çarpıtan bir iletişimsel faaliyettir de. Zira söylemin kendisi ve özel olarak haber söylemi en çok da fikirlerin, inanç ve görüşlerin denetimine aracılık eder. İdeolojinin sivil toplumsal alanı kuşatan etkisi konusunda “Devletin İdeolojik Aygıtları (DİA)” tabirini kullanan Louis Althusser ise, ideolojinin en önemli etkisinin insani öznelerin üretimine yaptığı katkı olduğunu belirtir. Althusser’e göre, “DİA’ların işlevi, egemen ideolojiyi aşılmasıdır” (2003, s.132). Bu işlev, en çok da haberleşme DİA’sı için geçerlidir.

Kuşkusuz medya ve ideolojik etki konusu iktidar ve özellikle kurumsal iktidar mekanizmaları olmadan anlaşılabilir. İktidar, her şeyden önce, belli bir statü, toplumsal konum, bilgi ve

bir dizi uzmanlık alanını içeren söylemsel bir güçler alanını içerir. Özellikle toplumda bilgi, ekonomik güç ve statü bakımından daha ayrıcalıklı bir konumda olanlar, siyasal ve toplumsal söylem araçlarına daha az erişim imkânına sahip olanlar üzerinde etkin ve sistemli bir denetim mekanizması oluştururlar. Teun van Dijk, iletişim araştırmalarında medya, iktidar, ideoloji ve söylem konularında görüşlerine en sık başvurulan isimlerden birisidir. van Dijk, bilindiği üzere, özellikle medya söyleminin iktidar kurucu bağlam ve yapılar içinde yeniden üretilmesiyle ilgili yaptığı çalışmalarla dikkati çeker. Düşünürün medya alanıyla ilgili araştırmaları, en yalın ifadeyle, “söylem yoluyla toplumsal denetimin sağlanması” (van Dijk, 1999, s.335) bahsine hasredilmiştir. Ana tez özete şöyledir: Medyatik iktidar, haber içeriklerini ve haberin ideolojik ve semantik çerçevesini güçlülerin tanımlarına göre kurarken, kimi çekinik grupların (etnik/politik azınlıklar, mülteciler, yabancılar, vb.) dışlanmasına neden olan bir tür toplumsal denetim biçimini de söylemsel düzlemde yeniden yapılandırır. van Dijk’a göre, “daha güçlü gruplar ve bunların üyeleri, artan yaygınlıkta ve çeşitlilikteki söylem rollerini, türlerini, vesilelerini ve üsluplarını denetlerler ya da en azından bunlara erişme olanağına sahiptirler” (1999, s.336). Söz konusu söylem rolleri, medyada bir tür “paravan” işlevi görebileceği gibi, hakikatin bulandırılmasına ya da güçlüler lehine yeniden kurulmasına da aracılık eder. Bu nedenle iktidar, kendini dolaysızca dışa vuran güçlü bir söylemler birliğidir. Söylem ile iktidar arasındaki dolaysız ilişki, bir başka açıdan da toplumdaki egemen sınıfların ya da görece daha özgür olan grupların üyelerinin görüşlerinin bir tezahürüdür. Başka bir deyişle, söylem seçkinleri medya söylemi aracılığıyla oluşturulan toplumsal denetim mekanizmasının en önemli failleridir. Öte yandan, yine van Dijk’a göre iktidar, ona eşlik eden söylemsel düzen içinde ve bizzat onun tarafından kurulur. Bu anlamda söylemin niteliği, iktidarın da niteliğini belirler. İktidar mikro düzeyde olabileceği gibi (çocuk-ebeveyn, kadın-erkek ya da iki dost arasında) kurumsal düzeyde de olabilir. Bu durumda iktidarın niteliğini belirleyen şey, onun hangi kaynaklardan beslendiğiyle ilişkilidir. van Dijk’a göre “iktidar, eğer temeli toplumsal olarak anlamlı kaynaklardan oluşuyorsa, bir toplumsal denetim biçimidir” (1999, s.334).

van Dijk’a göre, medyatik iktidar da, medya kuruluşlarının içinde yer aldıkları siyasî ve ekonomik sistemden büsbütün soyutlanamayacakları içindir ki, çoğu kez “kurumsal efendinin sesi” (1999, s.338) şeklinde kendini ortaya koyar. Medya örgütleri bu anlamıyla “*ön denetlenmiş bir denetleyen kurum*” olarak karşımıza çıkarlar. Hem siyasal ve ekonomik iktidar odakları ve söylem seçkinlerince, sermaye yapısı ve içerik/söylem bakımından denetlenmiş hem de bizatihi toplumsal, kültürel ve siyasal ortamı denetleyen bir güç olarak. Başka bir deyişle, medyanın kendisi toplumsal değerler üreten bir üst-değer olmanın yanı sıra, “simgesel sermaye temelinde iktidar uygulayan gazeteciler, yazarlar, sanatçılar, yönetmenler ve akademisyenler gibi simgesel seçkinler denebilecek gruplar da kamusal tartışmanın gündemlerini oluşturabilir, enformasyonun tipine ve miktarına, özellikle de kimin kamusal olarak ve hangi tarzda tarif edilebileceğine dair düzenlemeler yapabilmeleri” (van Dijk, 1999, s.337) nedeniyle kurumsal iktidarın aktif aktörleri hâline gelebilirler. Bu saptamalar ışığında denebilir ki, medya metinlerini iktidar ilişkilerini üreten kurumsal metinler olarak almak mümkündür. Görsel medyanın ve özelde basının geniş kitleler üzerinde yaptığı derin etkiler ve ikna edici gücü bu ilişkilerin tesisinde önemli işlevler görür. Medya örgütlerinin,

toplumsal gerçekliği ve dolayısıyla toplumsal iktidar biçimlerini yeniden kurgulayan ve üreten ve dahası, söylemler üreten araçlar olduğu düşünülürse, “haber değeri” anlayışına yapacakları ısrarlı vurgularla hangi toplumsal çerçevelerin veya düşünce biçimlerinin iktidarının tanınacağı ve meşrulaştırılacağı yönünde belirleyici bir role sahip oldukları da yadsınmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkar. van Dijk’a göre, kitlesel medya örgütlerinin kimin sözcülüğünü üstleneceklerine ilişkin yapılacak belirleme, bu kuruluşların genellikle özel mülkiyete dayalı yapıları göz önüne alındığında kendi finansal ve ideolojik referanslarından kopmalarının mümkün olamayacağı yönündedir. Buna karşın, medyanın kitleler üstünde yaptığı etki dolaysız bir etkidir ve basın, özellikle de televizyonlardaki haber söylemi, büyük ölçüde toplumdaki kanaat oluşumunu, siyasi ve kültürel iklimi belirlemede etkin bir rol oynar. Hele de televizyon kuruluşlarının Fox News ve El Cezire televizyonları örneğinde olduğu gibi, küresel ölçekli etkileme güçleri varsa... Medya kuruluşları, özetle, etkili söylemlerini anlaşılması kolay stereotiplere dönüştürerek, alternatif, radikal direniş odakları ve diğer marjinal söylemler üzerinde etkin bir denetim sağlayarak kendini temsil etmelerini kısıtlayabilir. Nitekim van Dijk medyatik iktidar konusunda verdiği örneklerde, özellikle gelişmiş Batı medyasının daha az gelişmiş Üçüncü Dünya ülkeleri ile ilgili haberleri sistematik bir şekilde birkaç tipte klişe olay ve aktörler temeline indirgeyerek sınırlandırdıkları gerçeğine dikkat çekmektedir.

Son olarak, medyatik söylem üretimi, Chomsky için de karar verme yetkisinin sayılı birkaç elde temerküz etmesi bakımından önemlidir. Dahası, medyatik alan fikirlerin dönüşümünü sağlamada en etkili ideolojik araçlardan birisini oluşturur. Özellikle gelişmiş sanayi toplumlarında, iktidarın kendini tüm heybetiyle cisimleştirdiği başlıca güç odağı olarak medyanın toplumsal denetim etkisi, Chomsky’nin üzerinde durduğu odaklardan birisidir. Mesele, bir yönüyle de “medyayı devletin ve kudretli kişilerin kısıtlamalarından kurtarma” (Chomsky, 1999, s.13) ve demokrasi sorunudur. Chomsky’ye göre, medyalar hakkında yapılacak tartışma, öncelikle bu nokta üzerine odaklanmalıdır.

4. Madun, Filistinli Madun Kimliği ve “Anlatma İzni”

Madun sözcüğü, Türk diline Arapça kökenli bir kavram olan ve “alt/aşağı” anlamındaki “mâ-dün” kullanımıyla girmiştir. Madun’daki “*dun*” eki, “üst” ve “yukarı” anlamına gelen فوق (*fevk*) kelimesinin zıddı olarak kullanıldığında “aşağı”, “alt” ve “alçak” anlamlarını ifade eder. Bununla birlikte, kavram “adi” ve “değersiz” anlamlarını da karşılar. Bazı dilbilimciler ise söz konusu kelimeye “yakınında” anlamını verirler. Örneğin Arapçada هو من دون المتاع ibaresi, “O eşyaların yanındadır” şeklinde çevrilir. Bu durumda kelimenin başındaki “mâ” ön eki, akıllı varlıklar için kullanılan ve “onlar ki” anlamına gelen مَنْ (*men*) edatinin zıddını, yani akılsız varlıkları karşılar ve “o ki”, “o şey ki”, vb. anlamlara gelir. Başka bir deyişle, “mâ”, ism-i mevsüldür. İsm-i mevsuller kapalı kelimeler oldukları için, Arapçada ismi mevsullerden sonra mutlaka onu açıklayan bir cümlelerin olması gerekir, aksi halde var hükmünde kabul edilirler. Bu durumda لون السماء ما دون البحر ifadesinin, yani Türkçede “Gökyüzünün rengi deniz renginin aşağısındadır” (Daha açık bir tondadır) şeklinde çevrilen cümlelerin açılımı şöyledir: Gökyüzünün rengi öyle bir şeydir ki, deniz

maviliğinin bile aşağısındadır (İbn Manzur, 2015, s.164-166).

Kimliksel anlamda madun ise, dezavantajlı ve eşitsiz bir konuma hapsedilmiş öteki varlığın sosyoekonomik ve kültürel mahrumiyetini ifade eder. İlk olarak İtalyan düşünür Antonio Gramsci tarafından 1930’lu yıllarda ortaya atılan madun (“subalterno”) kavramı, belirli bir toplum içerisinde sesi olmayan, temsil kabiliyetinden yoksun, toplumsal mekanizmalardan uzak işçiler, köylüler, vb. kesimleri ifade etmek için kullanılmıştır (Louai, 2012, s.132). Belli-belirsiz aidiyetlerle sosyoekonomik durumu perdelenmiş olan madun, iktidarı devam ettiren yapıları kendi varlığıyla yeniden üretir. Madun sınıfların tarihi, aynı zamanda egemen sınıfların tarihidir ve bu tarih egemen grupları için görünmez kılınmıştır. Çünkü Gramsci’nin belirttiği gibi, “madun sınıflar tanımları gereği birleşik değildirler ve devlet oluncaya kadar da birleşemezler. Bu nedenle onların tarihi, sivil toplumun ve dolayısıyla devletin ve devlet gruplarının tarihi ile iç içe geçmiştir” (Gramsci, 1999, s.202). Madun kesimler, egemen sınıfların kemikleşmiş bilinç anlatılarının aşılmasıyla hegemonyayı bizzat kendi içinde taşırlar. Bir yönüyle de yüzer-gezer bir aidiyete sahiptirler ve bu dağınık aidiyet biçimleri iktidar yapılarının devamlılığını sağlayan disipline edici sınıflandırmalardır. Yüzer-gezer aidiyetler (*free floating*), ırk, cinsiyet, ten rengi, din, dil gibi unsurları tartışarak sosyal ve ekonomik durumu gölgede bırakır ve her ikisinin de kimlik üzerindeki etkisini gözlerden gizler. Örneğin “ulus kimliği” bu türden kurgusal (*free floating*), ideolojik bir aidiyet biçimidir ve aşılmaz ideolojik bir “mutlak hakikat” bariyeri olarak karşımıza çıkar. Gayatri Chakravorty Spivak’a göre de ulusalcılığın meşruiyet kökeni heteronormatiflikte gizlidir. Patriarkal mülkiyet ilişkilerinin kurumlaşması anlamındaki heteronormatiflik, özünde biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyetin norm hâline getirilmesidir. Bu gözden kaçırma, madunun bilincini ve kendi konumuna dair gerçeklik algısını tersyüz etmekle kalmaz, aynı zamanda asıl tartışma nesnesini göstererek gizler. İdeolojik söylem ve onun yarattığı epistemik şiddet, dilsel bir anlam üretim mekanizması yaratarak, madunu tam da söylemi araçsallaştıranların istediği biçimde bir kimlik sürecine sokar. Konuya Marksist açıdan bakan Spivak, kültür farklılıklarının sermaye ve sınıfsal ilişkiler ağının dışında anlaşılamayacağını savunur. Düşünür beyaz, patriarkal, sömürgeci ve homojen kimlik okumalarının karşıt kutbunda konumlanarak kimliği yapısökümcü bir okumayla ele alır. Spivak’ın “*Madun Konuşabilir mi?*” soru cümlesi üzerinden giriştiği analizler, temelde sıradan insanın toplumsal hayatın ana hareketlilik yapılarına erişebilme olanaklarına vurgu yapar. Buna göre madun, sosyal yaşam içerisinde varlık savaşı veren ve geleneksel algıların dışında çok farklı bir konumdadır. Zira politik ortam madun görünümünü perdelemekte ve entelektüel üretim de mevcut durumu pekiştirmektedir. Konuşmak kendilik bilinci içerdiği için içsel bir güç gerektirmektedir. Oysa “nesneleştirilmiş” madun kendisi adına eyleme geçmekten uzaktır. Dünya üzerinde kendi yaşadığı habitata dahi yabancılaştırılmış, parçalanmıştır. Her toplumsal katılımında bir temsil(cil) gereksinimi duyan bu dağınık kesim, birey konumunda bile yekpare bir görünüm sergilemekten acizdir. Spivak’ın Marks’tan aktardığı şu pasaj, maduna entelektüel bakışın somut ve acı bir örneği gibidir: “Onlar [yani madunlar] kendilerini temsil edemezler, temsil edilmeleri gerekir. Temsilcileri aynı anda onların efendisi olarak, onların üzerinde bir otorite olarak, onları diğer sınıflardan koruyan ve onlara yukarıdan yağmur ve

güneş ışığı gönderen kısıtsız bir yönetim gücü olarak görünmek zorundadır” (Spivak, 2016, s.30). Görüldüğü üzere, bu bir toplumsal dolayım modelidir. Tüm hareket kabiliyetleri elinden alınmış madunun hayatta kalmak için bir temsilciye tutunmasını öneren bir dolayım modelidir. Sürekli mesiyane bir kurtarıcı bekleme gerektiği telkin edilen madun kitleler, hayatın ontolojik baskısı ve zorlu şartlarının üstesinden ancak kurtarıcısı sayesinde gelebilir.

“Madun konuşabilir mi?” sorusunu soranlardan biri de Edward Said’dir. Said, Filistin topraklarının tedrici bir şekilde işgal edilmesini tartıştığı “Anlatma İzni” (Permission to Narrate) adlı çalışmasında bu konuya değinmektedir. Düşünür, İsrail’in işgal edilmiş topraklar üzerindeki suçlarının dünya tarafından bilinmemesinin Filistin halkı için bir tür “anlatamama” problemi olduğunu savunmaktadır. İsrail’in Filistin’de uyguladığı kısıtçı politikalar uluslararası hukuka aykırı olduğu ve küresel tüzel kişiliğin sözleşmelerine uymadığı halde, Filistinli madunlar bu meseleyi dünya genelinde konuşma fırsatı bulamamaktadırlar. Dünya kamuoyunda Filistinlilerin kendilerini temsil etmelerine ve konuşmalarına tüm kulaklar kapalıdır. Yanı sıra, Batı toplumunda İsrail’in yaptıklarını konuşmak da bir suçtur. Edward Said, “Anlatma İzni”nde bu durumu şöyle aktarmaktadır: “Batı’da İsrail’i kötü gösterecek ve gerçekleri söyleyecek olanları cezalandıran bir iletişim ortamı vardır. Böyle bir ortamda kim doğruyu söyleyebilir ve acaba gerçekleri kaç kişi biliyor? Filistin-İsrail sorununda şiddet ve güç unsurunu neredeyse oy birliğiyle saklayan bir medya var” (1984, s.30-31). Temelde Filistinlilerin kendini anlatma imkânları İsrail’in sahip olduğu imkânlar karşısında çok cılız kalmıştır. Dünyanın bölgeye olan ilgisi, yaşanan çatışmalardan ziyade, genelde bölgenin yeraltı kaynaklarına ve bu kaynakların arz güvenliğine yönelik olmuştur. İsrail, “holokost” kartını çok sık kullanmıştır ve yarattığı şiddet sarmalına yapılan her eleştiriyi anti-semitizm olarak nitelendirerek bu tarihi mağduriyete bağlayıp tartışılmasına müsaade etmemiştir. İsrail medyası, uyguladığı şiddeti perdelemek ve holokost benzeri argümanları kendi propagandasına aracı etmek için kullanmıştır. Etkili bir sosyal inşa aracı olarak söylemin efektif biçimde kullanıldığı medya, katıksız propagandayı amaçlayanların gözünde önemli bir silahtır. Ne var ki, küresel madun olarak Filistin’in konuştuğunda sesini duyacak bir muhatap bulması çok zordur. Ancak belli dönemlerde küresel bir ilgiyi üzerine çekebilmekte olan Filistin anlatısı günümüzde neredeyse yok olmak üzeredir. Said, bu olumsuz temsil ve kasıtlı ihmal durumunu; “Filistin anlatısı, 1970-1982 döneminde hem bölgesel hem küresel ölçekte çok ilgi çekmiştir. Ama tarihin hiçbir döneminde, Siyonizm’in 1948 sonrası eriştiği noktaya varamamıştır” (1984, s. 31) şeklinde dile getirmektedir.

Said, aynı yerde İsrail’in ve Batı medyasının Filistin sorununda sergiledikleri perdeleyici tavır hakkında da şu soruları yöneltmektedir: “Neden 1982 yazındaki olaylar, Batı’nın İsrail’e bakışımı kökten değiştirmektense, bu olaylardan (Lübnan işgali) önceki görüşe uygun biçimde, kamusal alanda uzlaştırıldı? (...) Nasıl oluyor da bir yüzyıldır Batı’nın İsrail’e verdiği desteğin dayandığı önermeler hâlâ korunuyor? (...) Bu yaşananlardan, Batı toplumundan kaç kişi haberdar?” (1984, s. 28, 29). MacBride Komisyonu’nun “gerçekler kendi adına konuşur” savına temelden karşı çıkan Said, “Hayır, gerçekler hiçbir zaman böyle olmadı; (örneğin) Özellikle İsrail propagandasının kendi başına iyi bir hayat sürdüğü Amerika’da, 1975’te Michael Adams ve Christopher Mawhew, Siyonizm hakkındaki nahoş bazı gerçekleri açıkladılar diye sistematik

bir şekilde bastırıldılar. Ortada tutarlı ve sistemli bir sansür vardı” (1984, s.28) diye yazar. Said’e göre, Filistin’de, imtiyazlı bir Yahudi ile madun bir Filistinli arasındaki derin sosyo-ekonomik ve siyasal uçurumun gözlerden kaçırıldığı bir işleyiş mevcuttur. Uluslararası Batı medyası gösterme, parlatma ve gizleme yeteneğiyle neredeyse 75 yıldır devam eden yakıcı bir sorunu tek yönlü biçimde takdim etmek suretiyle Filistin kimliğini etkili bir “anlatma izni” kavramıyla zapturapt altında tutmaktadır. Dahası, Said bu durumun açıkça bir “etnokırım” ve “soykırım” (1984, s.27) olduğunu düşünmektedir. Adeta Nazi Almanyası’nın Yahudilere, Romanlara, Sovyet tutsaklara, Polonyalıları ve engellilere yönelik giriştiği soykırım eylemlerinin bir benzeri Filistinlilere yapılmakta, holokost kartı ile dünya kamuoyunu arkasına alan İsrail, cürümlerini sistemli bir biçimde sürdürmektedir. Dahası, bunlar da yetmemekte, toplu bir mülksüzleştirme operasyonu olarak Filistin halkının toprakları ve evleri ellerinden alınmaya devam etmektedir. Said’e göre, Filistin anlatısı hem ekonomik hem de uluslararası gücün ördüğü çelik ağın dışına bir türlü çıkamamaktadır. 1970-82 arasındaki dönemde Filistin Lideri Yaser Arafat ve onun getirdiği devrimci rüzgârla birlikte Filistin anlatısı dünya kamuoyunda az da olsa kendine yer bulmuş olmasına karşın, Batı toplumlarının coğrafyaya yönelik politikaları genellikle bu anlatıyı boğmaya yönelik olmuştur. Düşünüre göre, “gerçekler hiçbir şekilde kendi adlarına konuşamazlar, onları özümsemek, sürdürmek ve yaymak için toplumsal olarak kabul edilebilir bir anlatı gerekir” (Said, 1984, s.34). Dahası, her anlatının bir hikâyesi, başka bir deyişle, bir başlangıcı ve sonu olması gerekmektedir. Ancak bunu medyadan okumak pek de olanaklı değildir.

Said’in “muzır olanı cezalandıran medya” şeklinde tanımladığı şey, tam da bu durumun somut bir örneğidir. Temmuz 1982 olaylarında Beyrut kuşatmasını raporlayan John Chancellor, gelişigüzel bombalamaların sebep olduğu sivil yıkımlara tanıklık eden bir Amerikalı televizyoncudur. İsrail vahşetini ve emperyalist emellerini haberine taşıdıktan bir hafta sonra Kudüs’te ortaya çıkar ve sözlerini geri alarak, yanlış olduğunu ve aslında İsrail’in işgal veya kuşatma niyeti taşımadığını söyler (Said, 1984, s.35). Said’e göre, Chancellor olayında gerçeklik, medyanın kuşatıcı “mutlak hakikat” duvarına çarpmıştır. Bu çarpıcı olay, medya mensubunun egemen politik söylemin belirlediği çerçeveye veya önceden belirlenmiş olan gerçekliğe farkında olmadan ne derece bağlı olduğunu gözler önüne sermektedir.

Özetle, Said’e göre, değişimin esas olduğu ve çok hızlı bir şekilde yaşandığı küresel dünyada Filistin halkının görünmezlikle damgalanmış ses bilincini görünür kılmak, elitist tarih yazımının yeni baştan düşünülmesini gerektirmektedir. Zira 1948’den bugüne hangi ideolojik görünümü almış olursa olsun, İsrail ve Batı söyleminde illegaliteye hapsedilmiş olan Filistin halkının görünümü ve sesi dünya kamuoyunda “terörün” sesi olarak ve yoklukla damgalanmıştır. İsrail Başbakanı Golda Meir’in 1969 yılında deklare ettiği “Filistinliler tarihsel olarak var olmamışlardır ve ulusal hakları da yoktur” (Said, 1984, s.31) savına karşı, yokluk konumuna mahkûm edilmiş bir halkın güçlü bir cevabının olması kuşkusuz beklenemez.,

Bu noktada yeniden Spivak’a kulak verecek olursak; “Emperyalizmin dar epistemik şiddeti, bize bir *epistemenin* imkânı olan genel şiddetin kusurlu bir alegorisini verir. Eğer sömürgeci üretim bağlamında madunun tarihi yoksa ve madun konuşmıyorsa” diğer madun kimlikleri

(kadın, yaşlı, eşcinsel, vb.) “daha da derin bir biçimde gölgededir” (Spivak, 2016, s.57). Spivak’ın burada dikkat çektiği “tarihi olmamak” ve “konuşmamak” vurguları maduniyetin en temel parametreleridirler. Baskı altında sesini ve tarihini yitirmiş olanların, gerçekliklerini geri kazanmaları imkânsız olmasa da, egemen sistemin bir araya gelmiş olan tüm paydaşları, buna engel olmayı sürdürmektedir. Madunun konuşabilmesi için en temel parametre konuşabilmeyi öğrenmektir. Bu ise, etken bir konumu gerektirir. Çünkü Spivak’ın metaforik sorusu, konuşmanın direnmek olduğunu ortaya koymak içindir. Ne var ki, bu metafora asıl problem, “söz ediminin” sonuca ulaşması için ihtiyaç duyulan altyapının olmayışıdır. Dünya üzerindeki hemen hemen tüm cari sistemler, madunu görünür kılacak işleyişi törpüleyerek onu yokluğa sürüklemektedir. Şu hâlde, çalışmanın analitik çerçevesini oluşturan izleyen bölümde, “konuşabilme” metaforunu “anlatma izni” kavramının siyasal önermeleri açısından sınamak, söz konusu kimliğin maduniyet çerçevesinin nasıl inşa edildiğine ilişkin somut ipuçları verebilir bize.

5. Fox News ve El Cezire Televizyon Kanallarının Mayıs 2021 İsrail Filistin Çatışması Haberlerinin Karşılaştırmalı Analizi

Bu bölümde Fox News ve El Cezire televizyon kanallarının “11 Gün Savaşı” olarak da bilinen, 2021 Mayıs ayındaki İsrail-Filistin çatışmasını konu edinen dörder haberi analiz edilmiştir. Analizin amacı, küresel haber akışında etkin olan iki kurumun olaya yaklaşımlarını ve bu yaklaşımın neden olduğu haber sunuş biçimlerini ortaya çıkarmaktır. Analize tabi tutulan haberler, yalnızca 11 günlük süreç içerisinde değil, sürecin yansımalarının daha net anlaşılabilmesini sağlamak amacıyla, öncesi ve sonrası tarihlerden de derlenmiştir. Bu bağlamda haber seçimi, İsrail Yüksek Mahkemesi’nin Kudüs’ün Şeyh Cerrah semtindeki Filistinlilerin evlerinden zorla tahliye edilmelerine yönelik aldığı ve çatışmanın fitilini ateşleyen kararın verildiği 6 Mayıs’taki karar ile 30 Mayıs tarihleri arasındaki 25 günlük süreyle sınırlandırılmıştır. Analiz edilmek üzere her iki haber kanalından derlenen haber örnekleri aşağıda, Tablo 1 ve Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Fox News’den Seçilen Haber Örnekleri

Tarih	Haberin Başlığı	Haber Başlığının Çevirisi
10.05.2021	“ Hamas fires barrage of rockets in Israel”	“ Hamas İsrail’e roket yağdırdı”
12.05.2021	“ Biden calls Netanyahu, says Israel ‘has right to defend itself’ against Hamas rockets)”	“ Biden Netanyahu’yu aradı, İsrail’in Hamas roketlerine karşı ‘kendini savunma hakkı olduğunu’ söyledi”
17.05.2021	“ GOP resolution backs Israel’s ‘right to defend itself’, omits call for cease-fire”	“ GOP kararı İsrail’in ‘kendini savunma hakkını’ destekliyor, ateşkes çağrısını atlıyor”
25.05.2021	“ McCarthy, Kustoff introduce bill targeting anti-Semitic hate crimes amid wave of attacks”	“ McCarthy ve Kustoff, saldırı dalgasının ortasında Yahudi aleyhtarı nefret suçlarını hedef alan yasa tasarısı sundu”

Tablo 2. *El Cezire*’den Seçilen Haber Örnekleri

Tarih	Haberin Başlığı	Haber Başlığının Çevirisi
09.05.2021	“Netanyahu: Israel ‘rejects’ pressure not to build in Jerusalem”	“Netanyahu: İsrail, Kudüs’te inşaat yapmama baskısını reddediyor”
11.05.2021	“In Pictures: Israel attacks on Gaza kill 24, including children”	“Fotoğraflarda: İsrail’in Gazze’ye yönelik saldırıları, aralarında çocukların da bulunduğu 24 kişiyi öldürdü”
17.05.2021	“In Pictures: Funerals and destruction as Israeli attacks continue”	“Fotoğraflarda: İsrail saldırıları devam ederken cenazeler ve yıkım”
30.05.2021	“Killing with impunity: Israel’s undercover units in Palestine”	“Cezasız öldürme: İsrail’in Filistin’deki gizli birimleri”

5.1. Fox News Haberlerinin Anlatı Dili ve Haber Çerçeveleme Biçimi Açısından Analizi

Fox News’ün, çatışmaların başladığı 10 Mayıs günü yayımladığı “ Hamas İsrail’e roket yağdırdı” başlıklı 10 Mayıs 2021 tarihli video haberi, Hamas’ın İsrail’e attığı roketleri konu edinmektedir. Başlıkta, izleyicide bir dehşet algısı oluşturulmak üzere metaforik bir anlatım biçimi tercih edilmiştir. Haber başlığında ilk göze çarpan “barrage” sözcüğü İngilizcede “fırtınalı yağmur” veya “fırtına” anlamında kullanılmaktadır. Amaçlı kullanıldığı belli olan bu sözcükte, izler-kitlenin zihnini yanlı düşünmeye sevk eden bir itki göze çarpmaktadır. Nitekim gücünü sözcüklerden alan medya metinleri, temelde belirli durumsal bağlamlar içerisinde konumlandırılmaktadır (İnceoğlu ve Çomak, 2016, s.36). Dolayısıyla hedefe yönelik düşünmeyi temin edecek dil, dizge sistemiyle kurgulanmaktadır. Haberde yer alan “roket yağdırma” ifadesi ise, retorik bir işlevselliğe sahiptir. Yalnızca anlamı pekiştirmekle kalmaz, aynı zamanda okuyucu-izleyici üzerinde ideolojik bir güdüleme işlevi de görür. Öte yandan, bu retorik tercihte, İsrail’in sıklıkla Gazze’ye saldırılarına gerekçe olarak gösterdiği roket atışlarıyla dünya kamuoyunda kendisine fırlatılan roketler nedeniyle tehdit altında bulunduğu ve bundan dolayı Gazze saldırılarının bir meşru müdafaa olduğu izlenimi yaratmayı amaçladığı görülmektedir. Haberin İsrail’in Gazze’ye saldırı başlattığı 10 Mayıs günü yayımlanması da büyük önem arz etmektedir. Nitekim Fairclough’un bir sosyal uygulama biçimi şeklinde tanımladığı dil-bağlam-sosyal olay ilişkisi açısından, söz konusu eğilim haberi hazırlayanın yanlı ve egemen ideolojik arka planını, dolayısıyla söylem-hegemonya bağlantısını vermektedir.

Kamuoyu dikkatini belli bir yöne kanalize etme amacındaki haber, söylemin inşa boyutuna ilişkin de önemli ipuçları sunmaktadır. Haberin devamında ise, yorumcuların “*İsrail, Hamas’ın saldırılarından dolayı mağdur durumdadır ve kendini savunması en doğal hakkıdır*” (<https://www.foxnews.com>, 10.05.2021) mealindeki konuşmaları eşliğinde sunulan görsellerle, elinde taşlarla oradan oraya saldıran “terörist Filistinli” ve ateşlenen roketlerin görüntüleri verilmektedir (Bkz. Görsel 1-2). Haberde kullanılan cümlelere bakıldığında, İsrail’in Gazze saldırılarına mecbur bırakılmasının nedensellik bağının oluşturulduğu görülür. Bu habere göre, çatışmanın bir tarafında devlet olarak İsrail, öteki tarafında “terörist Arap militanlar” vardır. Batı nezdinde meşru ve demokratik bir devlet olan İsrail’in karşıt kutbuna, “terörizm” ile damgalanmış Filistinliler gayri

meşru bir figür olarak konmaktadır. Sunucunun Netanyahu'nun ağzından alıntılıdığı sözlerle bu savaşın aslında bir "savunma" ve "ölüm kalım" savaşı olduğunun altı çizilmeye çalışılmaktadır.

Görsel 1-2. Protesto gösterisi düzenleyen Filistinliler ve Hamas'ın fırlattığı roketler, (<https://www.foxnews.com>, 10.05.2021)

Haberde Said’in “Anlatma İzni” kavramının varsaydığı siyasal önerme tüm somutluğuyla doğrulanmaktadır. *Fox News* televizyonu, haber anlatı dilini kurgularken olayın taraflarından sadece birisine yer vermek suretiyle, dengeli haber sunumu ilkesini göz ardı etmekte, dahası haberde nesnellik ilkesini dikkate almayarak alıntılama kurallarına da riayet etmemektedir. *Fox News*’ün haber tutumu, Hamas’tan fırlatılan roketlerin “casus belli” işlevi görmesi gerektiği tezi üzerine kuruludur.

Fox News’ün konuyla ilgili bir diğer haberi 25 Mayıs 2021 tarihli “Mccarthy ve Kustoff, Saldırı Dalgasının Ortasında Yahudi Aleyhtarı Nefret Suçlarını Hedef Alan Yasa Tasarısı Sundu” başlığını taşımaktadır. *Fox News* televizyonunun internet sayfasında yayımlanan haber, Amerika Birleşik Devletleri’nde Yahudi kökenlilere yönelik anti-semitik saldırıları ve Tenessi Milletvekili Kevin McCarty’nin buna karşı meclise sunduğu yasa tasarısını konu edinmektedir. Haberin başlığındaki “saldırı dalgası” bir önceki haberde de kullanıldığı gibi metaforik bir vurgu içermektedir. Buna göre Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Yahudiler, Filistin yanlısı insanlar tarafından ciddi bir baskıya maruz kalmaktadırlar. Haberin içeriğinde yasa tasarısı sunumu ayrıntılı biçimde gerekçelendirilmektedir. Buna göre, “İsrail ve Hamas arasındaki 11 günlük çatışmanın sonucu olarak Amerika’da yaşayan Yahudilere karşı saldırıların artması” (<https://www.foxnews.com>, 25.05.2021) anti-Semitik suçlara yönelik kanunu gerekli kılmıştır. Meclise sunulan yasa tasarısı nefret suçları için bir önlem mahiyetindedir. Haberin devamında, verilen yasa tasarısının nedenleri arasında Amerikan temsilciler meclisi üyesi olan bir grup parlamenterin “sorumsuzluk” addedilen davranışları üzerinde durulmaktadır. Buna göre, bir grup demokrat, İsrail’in Filistin’deki uygulamaları ve devlet politikalarını “apartheid” bir devletin uygulamaları şeklinde takdim etmektedir. Bu bir bağnazlık olarak yansıtılmaktadır, nitekim Filistin’deki şiddetin “İsrail’e yüklenmesi” yanlıştır. Oysaki İsrail, Filistin’in Ortadoğu’daki en yakın müttefikidir. Burada açık bir biçimde “İsrail’in yanılmazlığı” ve Amerika Birleşik Devletleri’yle olan “özdeşliği”nin altı “müttefiklik” kavramıyla çizilmeye çalışılmaktadır. İlk cümlede kullanılan “*bigotry*” kelimesi, İngilizcede “yobaz”, “bağnaz” ve “mutaassıp kişi” (dictionary.cambridge.com, 12.04.2022) anlamında kullanılmaktadır. Kavram, özellikle dinsel tutuculuğu imlemektedir. Bağnaz olan insanlar – ki, burada İsrail’in bölgedeki şiddetine karşı çıkanların ortak özelliği olarak ön plana çıkarılmaktadır-, kendi fikirlerinde son derece tutucu ve öteki fikirlere veya yaşam tarzlarına kapalıdırlar. Konuşmanın devamında, sırf Yahudi oldukları için saldırıya uğrayan Yahudilerden söz edilmekte; “*Grafik videolar, Hamas yanlısı çetelerin kasıtlı olarak rastgele Amerikalıları Yahudi oldukları için hedef aldıklarını gösterdi*” denilmektedir (<https://www.foxnews.com>, 25.05.2021). Bu cümle, aynı şekilde İsrail politikalarına karşı duranlara yönelik kategorik bir aşağılama anlamı içermektedir. Buna göre, “onlar” ayak takımından “çeteler”dir. Kullanılan “*mobs*” kelimesi “saldırgan kalabalık” anlamında bir hakarettir, zira “*mobs*”, gang kavramındaki çete (mafya) kavramından farklı olarak “düşük düzeyli haydut” nitelemesi yapmak için kullanılmaktadır. Fairclough’un ideolojik olarak güdülenmiş dil diye nitelediği kurgu; sözcük ve görsellerin seçimi, rastlantısal olmayan mecazlı (metaforik) söyleyiş biçimleri dikkate alındığında, *Fox News*’ün bu haberi, Amerikalı Yahudileri ve dolayısıyla İsrail’i terör sarmalına düşmüş masum bir unsur olarak lanse etmektedir.

“Biden Netanyahu’yu Aradı, İsrail’in Hamas Roketlerine Karşı ‘Kendini Savunma Hakkı Olduğunu’ Söyledi” (<https://www.foxnews.com>, 12.05.2021) başlıklı haberde ise, dalgalanan İsrail bayrağı ile başlayan görüntülerde (Bkz. Görsel 3) başı puşili bir grup insanın koşuşturması yer almaktadır. Puşi, Arap yerli halkların giydiği ve geleneksel Arap kültüründe bedeviliği simgeleyen bir aksesuardır. Ancak günümüz dünyasında Hollywood sinemasının da katkısıyla, Batı toplumu nezdinde doğulu ve Arapları “terörist” olarak simgeleyen bir sembole dönüşmüş durumdadır. Görüntünün altyazı kuşağında (KJ) ise, “Anti-Semitik Şiddet ABD Genelinde Tırmanıyor” ifadesi yer almaktadır. Bu tercih oldukça ilginçtir, zira Fairclough’un söylem analizinde önemli bir yer tutan fotoğraf ve sözel olmayan semiyotik modeller, soyut toplumsal yapıların somut toplumsal olaylara cari gerçekliğin bir parçası olarak bağlanmasını imlemektedir.

Görsel 3. New York Şehrinde 18 Mayıs 2021 tarihinde karşı karşıya gelen Yahudi ve Filistinli grubun eylemi (<https://www.foxnews.com>, 18.05.2021)

Çatışmaların üçüncü günü olan 12 Mayıs’ta yayımlanan haberde Amerikan Başkanı Biden ve Dışişleri Bakanı Blinken’in İsrail Hükümeti’ne desteğini iletmeleri konusuna yer verilmektedir. Başlıkta “Biden’in Netanyahu’ya Hamas roketlerine karşı savunma hakkını desteklediği” aktarılmaktadır. *The New York Post* gazetesinin 11 Mayıs günü yapmış olduğu bir haberin genişletilmiş versiyonu olan bu analiz haber, çok boyutlu olarak Amerika Birleşik Devletleri’nin üst düzey siyasi figürlerinin İsrail’e desteğini ön plana çıkarmaktadır. Haber, yalnızca Başkan ve Dışişleri Bakanı’nın değil, Cumhuriyetçi Ulusal Komite, Senato Azınlık Liderliği ve Lindsey Graham, vb. pek çok önemli politik odağın da İsrail’e desteğini içermektedir. Haberin spotunda, “ABD dışişleri bakanının da Netanyahu ile ayrıca görüştüğü” bilgisi yer almaktadır. Amerikan

ve dünya kamuoyunun meseleye dair fikir edinmesi açısından bakıldığında, üst perdeden İsrail yanlısı demeçlerin Said’in değindiği, “Filistin anlatısının üzerine uluslararası hegemonik gücün çelik ağ örmesi” saptamasını doğruladığı görülmektedir. Haberin devamında, Amerikan Başkanı Biden’ın ağzından verilen cümlelerde, İsrail’de siviller için “kanlı bir gece” yaşandığını ve bunun ardından İsrail’e verilen destek aktarılmaktadır. Haberde ayrıca Hamas’tan “İslami terör örgütü” olarak söz edilmektedir. “İslami Terör” tanımlaması, Batı kamuoyu için son derece alerjik bir terkiptir. 1987 yılında İslami hassasiyetlerle kurulan Hamas’ın kuruluş amacı ve bugüne kadarki eylemlerine bakıldığında, Filistin topraklarında İsrail’e karşı olmanın dışında herhangi bir askeri harekâtı göze çarpmamaktadır. Ancak yukarıda da değinildiği gibi, söylemdeki rastlantısal olmayan sözcük seçimi, Batı merkezli ideoloji kavrayışı açısından ortak dış düşman (“terörist Müslüman”) ve kimlik inşası için “kurgusal öteki”yi yaratıp kullanmaya işaret etmektedir. Haberde verilen art alan bilgisinde, Biden ve Blinken dışındaki siyasi figürlerin görüşlerine de yer verilmektedir. Bunlardan biri de Senato Azınlık Grubu Lideri Mitchel McConnell’in görüşleridir. Buna göre, McConnell, Biden’ı tamamen İsrail yanlısı bir tutum almaya çağırılmaktadır. McConnell’a göre Amerika ve müttefikleri, teröristlerden hesap sorma çabalarının yanında durmalıdır. Buna karşın haberde göze çarpan Amerikan siyasi elitlerinin ateşkes ve barışa yaptıkları vurgu, eşitlik düzleminde istenen bir barıştan ziyade, Fairclough’cu anlamda, egemen bir gücün tesis ettiği Pax-Romana-Pax Britanika-Pax Amerikana barışı düşüncesinin somut olarak söyleme yansımasıdır.

Fox News’ün analiz edilen dördüncü haberinin başlığı “GOP [Cumhuriyetçi Parti] Kararı ile İsrail’in ‘Kendini Savunma Hakkını’ Destekliyor, Ateşkes Çağrısını Atlıyor” şeklindedir (<https://www.foxnews.com>, 17. 05. 2021). Çatışmaların devam ettiği ve ateşkes çağrılarının yapıldığı bir ortamda, 17 Mayıs günü yayımlanan haberin başlığında, Cumhuriyetçi Parti’nin İsrail’in kendini savunmasına desteği ve ateşkesi görmezden geldiği bilgisi yer almaktadır. Spotta ise Başkan Biden’ın Netanyahu’ya ateşkes baskısı kurduğu bilgisi verilmektedir. İlk başta, bu durum barış lehine Cumhuriyetçi Parti kararının eleştirisi gibi görünse de, “Cumhuriyetçi Parti İsrail’in kendini savunma hakkını destekliyor” cümlesinin başlıkta, kalın ve büyük puntolarla yazılmış olması semiyotik bir farkındalığı ortaya koymaktadır. Fairclough’un “sunum stilleri” (ways of representing) adını verdiği bu sistematik varyasyon, söylemsel bir uygulamadır. Metnin oluşturulma aşamasındaki rastlantısal olmayan imge yerleştirilmesi, biçimin de içerik kadar önemli bir unsur olduğunu göstermektedir. Haberin devamında, Senatör Rick Scott öncülüğünde bir grup milletvekilinin Filistinlilere karşı İsrail’e desteğini içeren bir karar aldığı yazılmaktadır. Başkan Biden’ın ateşkes çağrısına atıfta bulunmadığı için eleştirilen karar metni, Rick Scott’ın açıklamalarıyla şu şekilde gerekçelendirilmeye çalışılmaktadır: “On yıllardır İsrail halkı Hamas gibi Yahudi devletini ve halkını yok etmek isteyen terörist grupların inatçı saldırılarına katlandı. Şimdiyse, binlerce roket yağarken, İsrail’in yanında durma kararlılığımız her zamankinden daha güçlü olmalı” (<https://www.foxnews.com>, 17.05.2021). Haber, Rick Scott’ın ağzından, İsrail halkı ve devletinin “on yıllardır süren” ontolojik mücadelesi ön plana çıkarılmaktadır. Burada da yine İsrail ve taraftarı ABD’nin klasikleşmiş “teröre karşı meşru varlık savaşı” söylemi ilk göze çarpan unsurdur. İsrail’in, ABD’nin Ortadoğu’daki tek müttefiki olduğu ve yine tek demokrasi olduğu

vurgusu yapılmaktadır. Bu nedenden ötürü Hamas ve diğer “terörist” gruplara karşı Amerika Birleşik Devletleri’nin İsrail’e destek vermesi gerektiği savunulmaktadır. Daha evvel analiz ettiğimiz haberlerde de, benzer şekilde İsrail ve ABD’nin terör karşısında ortak hareket etmeleri gerektiği vurgusu ön plana çıkmaktadır.

5.2. *El Cezire* Haberlerinin Anlatı Dili ve Haber Çerçeveleme Biçimi Açısından Analizi

El Cezire’nin analiz için seçtiğimiz ilk haberi, çatışmanın başladığı günün öncesine, 9 Mayıs 2021 tarihine aittir. Haber, “*Netanyahu: İsrail, Kudüs’te İnşaat Yapmama Baskısını Reddediyor*” başlığını taşımaktadır. Başlıktaki eksik bilgilerin tamamlandığı spotta ise, “*İsrail Başbakanı, işgal altındaki Doğu Kudüs’teki Filistinli sakinlerin zorla sınır dışı edilmelerine karşı küresel tepki arttıkça meydan okuyor*” cümlesi yer almaktadır. Benjamin Netanyahu’nun bir fotoğrafıyla birlikte verilen haberin devamında, çatışmalara neden olan Filistinlilerin zorla tahliye edilmelerine karşı gelişen dış tepkiyi reddettiğine vurgu yapılmaktadır. Verilen art alan bilgisinde, İsrail’den “*işgalci devlet*”, Doğu Kudüs’ten ise “*işgal altındaki Doğu Kudüs*” diye söz edilmektedir. Kudüs’ün doğu-batı Kudüs olarak ayrı adlandırılmış olması da İsrail yanlılarının 1967 savaşı sonrası geliştirdiği kategorik bir isimlendirmedir. Burada dilsel açıdan ilk göze çarpan husus, “*işgal*” ve “*işgalci*” kelimeleridir. “Bir ülkeyi ya da bölgeyi askeri denetim altına almak” ve “denetim altına alanlar” (Nişanyan, 2018, s.383) anlamındaki bu sözcükler, Ortadoğu’nun gündelik dilinde İsrail ile onun Filistin topraklarındaki uygulamalarıyla özdeşleşmiş kullanımlardır. Haberin art alanında, İsraili yasadışı yerleşimcilerin baskınları ve saldırıda yaralanan Filistinlilerle ilgili bilgiler yer almaktadır. Yanı sıra, Benjamin Netanyahu’nun Filistinlileri zorla yerlerinden etmelerine dair demecine yer verilmektedir. Söz konusu demecinde Netanyahu; “*İsrail, ibadet özgürlüğüne izin vermektedir. Ancak herhangi bir aşırılık yanlısının Kudüs’teki barışı bozmasına müsaade etmeyeceğiz*” demektedir (<https://www.aljazeera.com>, 09.05.2021). İsrail Başbakanı’nın bu meydan okuyan açıklamaları, yaşanan şiddet konusunda İsrail yönetiminin hiçbir sorumluluk ve suçluluk hissetmediğini göstermektedir. Ayrıca, “*İsrail ibadete izin veriyor*” cümlesi müstebkir bir bakışı ortaya koymaktadır. Bilindiği üzere ibadet, inanç hürriyeti kapsamındadır ve evrensel anlamda herhangi bir odağın iznine tabi kılınması söz konusu değildir.

İsrail güvenlik güçlerinin şiddetine de değinen haber, “*son bir haftada en az 300 sivilin yaralandığını*” bildirmektedir (<https://www.aljazeera.com>, 09.05.2021). Bunun için kullanılan görselde ise iki İsrail polisinin silahsız bir genci dövdüğü görülmektedir. Görüntülerin devamında, kutsala saygı duymadıkları açıkça belli olan silahlı güçlerin bir ibadethanedeki insanlara saldırdığı görüntülenmektedir (Bkz. Görsel 4-5).

Görsel 4-5. Tam teçhizatlı İsrail askerlerinin dövdüğü silahsız Filistinli genç ve bir ibadethaneye İsrail askerlerince yapılan baskın anı (<https://www.aljazeera.com>, 09.05.2021)

Batı dışı bir mahallenin sesi olan *El Cezire* televizyonunun anlatısı, Said'in *Anlatma İzni*'nde, MacBride Raporu'nun mottosu olarak zikrettiği “gerçekler kendi adına konuşur” cümlesinin gerçek dışılığına ışık tutar niteliktedir. Nitekim Said'in, aynı yerdeki “gerçekler hiçbir şekilde kendi adlarına konuşamazlar, onları özümsemek, sürdürmek ve yaymak için toplumsal olarak kabul edilebilir bir anlatı gerekir” (Said, 1984, s.34) çıkışı, *El Cezire*'nin haber anlatı dilinin ihbar ettiği içeriklerle birebir uyumludur. Bu anlatı dili aynı zamanda yaklaşık üç çeyrek asırlık İsrail-Filistin çatışmasının küresel ölçekte hikâye edilmesinin de somut bir temsilidir.

El Cezire'nin değerlendirdiğimiz ikinci içeriği, bir foto haberdir. Haberde, İsrail baskınları sonrası yaşanan insani dramın ön plana çıkarıldığı görseller kullanılmıştır. 11 Mayıs 2021 tarihli haberin başlığında, “İsrail’in Gazze’ye yönelik saldırıları, aralarında çocukların da bulunduğu 24 kişiyi öldürdü” cümlesi yer almaktadır. Başlığı açan spotta ise, “*Hamas ev yapımı roketleri ateşlerken İsrail Gazze’yi hava saldırılarıyla vurmaya devam ediyor*” sözleri yer almaktadır (<https://www.aljazeera.com>, 11.05.2021). Savaşın ikinci gününde yayımlanan haber, görsel malzemeyle çerçeveleme yapmaktadır. Haberde toplam 10 adet fotoğraf kullanılmış olup, her birinin altında o görüntüyü açıklayıcı birkaç cümle yer almaktadır.

Görsel 6. “İsrail güçleri, Han Yunus, el-Bureij mülteci kampı ve el-Zaitoun mahallesindeki yerleri hedef alarak Filistin topraklarını saltı sabahına kadar bombalamaya devam etti”, (<https://www.aljazeera.com>, 11.05.2021)

Görsel 7. “Gazze Şeridi’nin kuzeyindeki Beit Lahiya kasabasında meydana gelen grevin ardından bir doktor yaralı bir çocuğu tedavi ediyor” (<https://www.aljazeera.com>, 11.05.2021)

Görsel 8. “İsrail savaş uçaklarının Gazze Şeridi üzerinde saldırı başlatmasının ardından çocuğunu tutan bir adam kaçmakta” (<https://www.aljazeera.com>, 11.05.2021)

Yukarıdaki görsellere bakıldığında, Gazze’ye yönelik İsrail saldırılarının neden olduğu insani dram ön plana çıkmaktadır. İlk fotoğrafta (Görsel 6), İsrail’in Gazze’ye gece attığı bombadan yükselen alevlerin binaların boyunu aştığı görülmektedir. İkincisinde (Görsel 7), doktorların tedavi etmeye çalıştığı yüzünden yaralı, kanlar içinde bir çocuk vardır. Çocuğun yüz ifadesi donuktur ve boşluğa bakmaktadır. Üçüncü görselde (Görsel 8), molozlarla dolu sokakta kucagında bebeğiyle kaçmaya çalışan bir adam göze çarpmaktadır. Bu haberde fotoğraf kullanımı, Fairclough’un sosyal olayın parçaları saydığı üç ana unsurdan ikisini içermektedir. Bunlar “temsil” ve “tanımlama”dır. Her iki unsur da, konuşma dışı, göstergebilimsel eylemle hareket anlamı taşımakta olup, sosyal karakterleri tanımlayarak kimliklere bağlamaktadır. Fairclough, bunu Halliday’den ödünç aldığı bir kavramla “metafonksiyonlar” (metafunctions) şeklinde adlandırmaktadır. Buna göre; insanlar sosyal olayların aktörleri olarak davrandıklarında ya da öyle yansıtıldıklarında söylemsel bir göndergeye dönüşürler. Göstergebilimsel öğeler, metin oluşturmak için somut olguların varyasyonlarını soyut düzleme taşıyıp, söylem düzenini, başka bir deyişle anlamı oluştururlar. Yukarıdaki haber görsellerinde de Fairclough’un sözünü ettiği metafonksiyonlar son derece belirgindir; haber konusu kişilerin fotoğrafları, temsil ettikleri anlamdan daha fazlasını, izler kitlenin zihninde somut olayların tanımlayıcı ve temsil edici işlevinden hareketle, olaylar arası bağlamlar ve nihayetinde çok da rastlantısal sayılmayacak algılama çerçeveleri kurmaktadır (Fairclough, 2013, s.75). Fairclough’un “metafonksiyonu”, bu yönüyle Said’in “gerçekler kendi adlarına konuşamazlar, onların sesi ancak kabul edilmiş toplumsal bir üst anlatının parçası olabildikleri oranda duyulur” (1984, s.34) saptamasına denk düşmektedir.

El Cezire’nin değerlendirdiğimiz üçüncü haberi, yine bir foto haberdir. Önceki haberlerde olduğu gibi insani dramın ön plana çıkarıldığı bu haber de 17 Mayıs 2021 tarihinde yayımlanmıştır. “İsrail Saldırıları Devam Ederken Cenazeler ve Yıkım” başlığıyla verilen haberin spotunda, “Gazze sağlık bakanlığı, pazar günü öldürülenlerden 16’sının kadın ve 10’unun çocuk olduğunu, 50’den fazla kişinin de yaralandığını söyledi” (<https://www.aljazeera.com>, 17.05.2021) şeklinde, saldırıların

sonuçlarına dair ayrıntılar verilmektedir. Haberin devamında bir haftalık süre içinde ölen ve yaralanan Filistinlilere dair bilgiler, yine Filistinli sağlık yetkililerine ve “Save the Children” isimli uluslararası organizasyona dayandırılarak verilmiştir. Buna göre, bir haftalık süreçte Gazze’de saat başı üç çocuk yaralanmıştır.

Görsel 9. “Filistinliler, Gazze’de İsrail’in ölümcül hava saldırılarının ardından yıkılan bir binanın enkazının altından sağ kalmış birini kurtarıyor” (<https://www.aljazeera.com>, 17.05.2021)

Görsel 10. “Bir kadın, cumartesi günü Associated Press, Al Jazeera ve diğer medya kuruluşlarına ev sahipliği yapan İsrail hava saldırısında yıkılan bir binanın enkazının yanında dururken tepki gösteriyor” (<https://www.aljazeera.com>, 17.05.2021)

İlk fotoğrafta, enkazdan çıkarılan bir Filistinlinin kurtarılma anları yer almaktadır. Fotoğraf “*Filistinliler*” etiketiyle verilmiştir (Görsel 9). İkincisinde ise, moloz yığına dönmüş evinin önünde elleri havada beddua eden bir kadın yer almaktadır. Görsel, “*Bir kadın*” etiketiyle sunulmuştur (Görsel 10). *El Cezire* televizyonunun kullandığı görseller, madun Filistinli kimliğinin ve görünümünün göstergibilimsel yansımalarıdır. Fairclough’un “*temsil*” ve

“tanımlama” bakımından bağlam unsurları saydığı bu parçalar, konuşma dışı anlam öğelerini söyleme taşımaktadır. Böylece, sosyal olay-anlam ilişkisinde somut-soyut bağıntısı kurulmuş olmaktadır.

El Cezire’nin analizine yer verdiğimiz son içerik, 30 Mayıs 2021 tarihinde yayımlanan ve Ramallah’taki El Amari mülteci kampından 24 yaşındaki Filistinli bir gencin cenazesi sırasında ağlayan ailesini ve öldürülüş şekli konu edinen, “*Cezasız Öldürme: İsrail’in Filistin’deki Gizli Birimleri*” başlıklı haberdır (<https://www.aljazeera.com>, 30.05.2021). Haberde, Ahmed Fahd isimli gencin sırtından yakın mesafeden vurularak öldürüldüğü belirtilmektedir. Kısa bir süre önce İsrail tarafından tutuklanan Fahd’ın 30 Mayıs sabahı saat 05:30 sularında kan kaybından ölmek üzereyken bulunduğu haberin başlığı İsrail’in eylemlerinin cezasız kaldığını ve İsrail gizli birimlerinin bu konudan sorumlu olduğunu savunmaktadır. Doktorların olay hakkındaki otopsi sonrası görüşlerine yer verilen aktarımda, kullanılan mermi türünün “*vahşi bir öldürme biçimi*” yarattığı aktarılmaktadır. Haberde kullanılan görsel, Fahd’ın ağlayan ailesini göstermektedir (Görsel 11).

Görsel 11. “Ahmed Fahd’ın kız kardeşi Roseanne, Ramallah yakınlarındaki al-Amari mülteci kampında bir poster tutarken cenazesinde ağlıyor” (<https://www.aljazeera.com>, 30.05.2021)

Haberin art alan bilgisinde, İsrail güçlerinin söz konusu kişiyi önce tutukladığı, daha sonra ise “*yanlışlıkla*” öldürdüğü bilgisi verilmektedir. Ayrıca, İsrail güçlerinin “*özür dilediği*” aktarılmaktadır. Buna göre, İsrail istihbarat örgütü Shin Bet’ten bir yetkilinin olay sonrası aileyi arayarak özür dilediği ve olayın bir yanlışlık sonucu vuku bulduğunu söylediği aktarılmaktadır. Haberin devamında, “*Filistinli Öldürmek*” (Assasinating Palestinians) alt başlığı ile verilen bir başka ayrıntı, Filistin’deki “Al-Haq” isimli insan hakları örgütünden bir yetkilinin İsrail’in Filistinli öldürmek için kasıtlı hareket ettiğini, bunun kasıtlı bir politika olduğunu iddia etmektedir. *El Cezire*’nin, okuyanda adeta vahşi bir avcılık terminolojisinin yürürlükte olduğu izlenimini yaratan “*Filistinli Öldürmek*” ifadesi kamusal algıyı bariz biçimde İsrail aleyhine konumlama işlevi görmektedir. Ayrıca yetkilinin şu cümlesinden, ölümlerin bir çatışma gerektirmeksizin de

olabildiği vurgusu öne çıkmaktadır: “Ölümlerin yüzde 95’inin gereksiz olduğunu gösteren çeşitli uluslararası kuruluşlara istatistikler ve belgeler sunduk.” (<https://www.aljazeera.com>, 30.05.2021). Haberin diğer ayrıntılarında İsrail güçlerinin tutuklamalar sırasında nerdeyse her gün reşit olsun ya da olmasın Filistinlileri öldürdüğü aktarılmakta, buna karşılık ne İsrail’in uluslararası toplumsal düzende ne de İsrail içinde bu suçlardan ötürü suçlanmadığı ve İsrail için insan öldürmenin doğal bir hakmış gibi algılandığı iddia edilmektedir. Said’in “etno-kırım”/“soykırım” dediği bu sürecin uluslararası kamuoyunun nazarından kaçırılması, büyük ölçüde küresel ölçekli Batı medyasıyla girilmiş suç ortaklığının sonucudur. Said’e göre, daha da genel düzeyde Batı toplumu Filistin meselesinde İsrail’le bariz bir suç ortaklığı içerisindedir. Bunun nedeni, İsrail yanlısı küresel güçlerin medya kartellerini ellerinde tutmalarıdır. *El Cezire* haber kanalı ise, gerek muhalif medyatik söylemi ve gerekse haber anlatı yapısıyla asimetric güç ilişkilerine hayat veren küresel konjonktürde adeta patolojik bir olaydır. Yine Said’e göre, McBride Raporu her ne kadar Batı merkezli anlatıya doğrudan hizmet etmeyip uluslararası kamuoyuna en nesnel verileri sunuyor gibi görünse de, karşıt şüphe her zaman destek bulacaktır. Başka bir deyişle, söz konusu organizasyon “Batı’nın İsrail’e bakış açısını kökten değiştirmektense, kamusal algının olaylardan önce hüküm süren görüşlerle uzlaştırılmasından öte işlev görmeyecektir” (Said, 1984, s.31).

6. Sonuç

Çalışmada *Fox News* ve *El Cezire*’nin haberlerine ilişkin yapılan karşılaştırmalı analizde, söz konusu savaşla ilgili haberlerin genel olarak “fail” ve “madun/kurban” şeklinde, birbirine zıt, iki farklı haber çerçevesi açısından değerlendirdiği görülmüştür. Konuya *El Cezire* açısından yaklaşıldığında, savaşın ve insani dramın sorumlusunun “Apartheid” bir yönetim anlayışı sergileyen İsrail devleti ve yönetimi olduğu göze çarparken; *Fox News* televizyonu açısından asıl fail ve suçlunun “terörist Hamas” olarak belirginleştiği görülmektedir. Her iki haber kanalının olaya yaklaşırken kullandıkları dil ve haber çerçeveleme biçimlerine bakıldığında ise, *Fox News*’ün üstten bakıcı, kategorize edici, hedef gösterici ve saldırgan dilinin öne çıktığı; buna karşılık, *El Cezire*’nin de “terör”, “terörist”, “işgalci”, “Siyonist”, vb. damgalayıcı ve ötekileştirici bir dil kullandığı saptanmıştır. Aynı şekilde, *El Cezire* televizyonunun Hamas ve onun militanlarından bahsederken – *Fox News*’ün aksine-, sıklıkla “Hamas Savaşçıları” tanımlaması dikkat çekmektedir.

Fox News’ün hâkim habercilik dili, İsrail’i genelde Batı, özeldde ise ABD ile özdeşleştirip, Filistinli kimliğini “ortak bir ötekilik” kurgusu içinde resmederken; *El Cezire* kanalı, Filistinli kimliğini temel olarak “ortak bir maduniyet algısının tarihsel bakımdan değişmez kurbanı” biçiminde çerçevelemektedir. Benzer biçimde, *Fox News*’ün, kurguladığı haber anlatı dili ve haber çerçevesiyle, İsrail’i “terör belasına bulaşmış” ve dolayısıyla “meşru müdafaa hakkını kullanan bir devlet” olarak konumladığı görülürken; *El Cezire*’nin “şiddetin asıl faili olarak İsrail” temasını işlediği saptanmıştır. Dolayısıyla, *Fox News*’ün benimsediği habercilik anlayışıyla, İsrail’in “mağdur” olarak gösterilmeye çalışıldığı, haliyle İsrail’in saldırılarından da ya hiç söz etmediği ya da sadece bir savunma refleksi olarak değindiği, sözcelimi Hamas’ın attığı roketlerden, yaralanan ya da ölen sınırlı sayıdaki İsrailiden abartılı bir biçimde bahsettiği çok net bir biçimde ortaya

çıkarken; *El Cezire*'nin yaşanan olayları “tarafgirliğinin altını çizmeyi gizlemeyen” bir netlikle aktardığı, bu anlamda özellikle çok dramatik ve çarpıcı görsellerden yararlandığı, dolayısıyla *Fox News*'ün İsrail'i kurbanlaştırıcı söylemine karşılık, olayları Filistinli kimliğine yönelik dramatik öğeler üzerinden belgelemeye çalıştığı gözlenmiştir.

Söz konusu analizler ışığında, Batı merkezli hâkim ideolojik yapı ve bu yapının belirlediği editöryal süreçlere Said'in “Anlatma İzni” kavramı açısından bakıldığında görülen manzara ise tam olarak şudur: Madun Filistin kimliğinin görünür kılınması ve sesinin küresel anlamda işitilmesi zordur; zira etkili medya tarafından güçlendirilmiş hegemonik güçler nezdinde Filistin halkının kendi öyküsünü anlatabileceği küresel medyatik bağlamlar ve siyasal/konjonktürel ortamlar sınırlı ve dardır. Sessizlikle damgalanmış Filistinli madun kimliğinin sesinin duyulması için gerekli ortam ve şartların sağlanması ise kısa vadede mümkün görünmemektedir. Bu da uluslararası medya düzeninin yapısal bağımlılık ilişkileri düşünüldüğünde oldukça anlaşılır bir durumdur. Bu anlamda, kapitalist medya düzeninin ideolojik etkilerinin temel belirleyici unsur olduğu küresel haber akışındaki hakkaniyetten uzak söylem düzeninin Filistin sorunu özelinde bir kere daha görünür olduğu söylenebilir. Burada, Said'in sorduğu soruların yakıcı önemi bir kere daha gün yüzüne çıkmaktadır. Said'in; “Batı toplumlarında kaç kişinin bu olayın asıl gerçekliğini ne oranda bildiği”, “neden Batılı toplumların İsrail'e yüz yıldır verdiği desteğin bir türlü azalmadığı” sorularının yanıtı, aynı eşitsiz küresel haber akışında ve söylem farklılığında yatmaktadır.

Konuya evrensel addedilen habercilik etik kodlarından “nesnellik”, “tutarlılık”, “dengelik”, “hakkaniyet”, “olguya dayalı habercilik” ve “art alan bilgisi” gibi değerler açısından bakıldığında, her iki haber dili ve anlatı yapısının da zikredilen referans kodlarından uzak olduğu altı çizilmesi gereken bir diğer husustur. Dolayısıyla söz konusu haber analizlerinden çıkarılabilecek çarpıcı bir sonuç da şudur: Her ne kadar birbirine zıt gibi görünse de, her iki haber söyleminde de, daha ziyade derin bir ideolojik tutulmanın getirdiği kimlik yapılandırma amaçlı “öteki” kurgusu ön plana çıkmaktadır. Oysaki hangi olayların veya durumların haber değeri taşıyıp taşımadığı, haberin hangi unsurlarının ön plana çıkarılıp hangi kesitlerinin geri plana itilmesi gerektiği konusunda karar vermeyi kolaylaştırıcı etkenlerin meşruiyeti, ancak militan gazeteciliğin değil, ilkeli, sorumlu ve etik habercilik anlayışının egemen kılınmasıyla sağlanabilir.

Kaynakça

- Althusser, L. (2003). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. (Alp Tümertekin, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınevi.
- Armaoğlu, F. (2017). *Filistin meselesi ve Arap-İsrail savaşları (1948-1988)*. İstanbul: Kronik Yayınları.
- Chomsky, N. (1999). *Medya gerçeği*. (Abdullah Yılmaz, Çev.). İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık.
- Doğan, B. (2021). “Filistinli azınlığın İsrail devletinde kolektif kimlik ve siyasi eşitlik mücadelesi”, *Filistin Araştırmaları Dergisi*, 10, 81-110, doi: <https://doi.org/10.34230/fiad.930211>
- Eagleton, T. (2015). *İdeoloji*. (Muttalip Özcan, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fairclough, N. (2013). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London: Routledge.
- Gramsci, A. (1999). “History of the subaltern classes: Methodological criteria”, Q. Hoare ve G. N. Smith (Ed.). *Selection from the prison notebook of Antonio Gramsci* içinde (s.102-108). London: Elecbook.

- İbn Manzur, Ebu'l Fadl Cemaluddin Muhammed bin Mükrim (2015). "Dun (Dwn) maddesi", *Lisanul Arab Cilt 13* içinde (s.164-166). Beyrut: Dâru Sâdır.
- İnceoğlu, Y. G. ve Çomak, N. A. (2016). "Metin nedir?", Y. Giritli İnceoğlu ve N. Akgün Çomak (Ed.). *Metin çözümlemeleri* içinde (s.19-81). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kaya, E. (2021). "Dünya basınında İsrail – Filistin meselesi: 2021 Mayıs İsrail saldırılarına ilişkin haberlerin söylem analizi", *MEDIAJ*, 4(2), 190-210, doi: <https://doi.org/10.33464/mediaj.1005600>
- Keleş, E. (2008). *İsrail yurttaşları Filistinliler: Yurttaşlık, kimlik, siyaset 1948-2000* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Louai, E. H. (2012). "Retracing the concept of the subaltern from Gramsci to Spivak: Historical developments and new application", *African Journal of History and Culture (AJHC)*, 4(1), 4-8, doi: <https://doi.org/10.5897/AJHC11.020>
- Nişanyan, S. (2018). *Nişanyan sözlük: Çağdaş Türkçenin etimolojisi*. İstanbul: Liber Plus.
- Said, E. (1984). "Permission to narrate", *Journal of Palestine Studies*, 3(13), 27-48, <https://doi.org/10.2307/2536688>
- Said, E. (2004). *Yeni bin yılda Filistin sorunu*. (A. Cüneyt, A. Kerem ve N. Ersoy, Çev.). İstanbul: Aram Yayınları.
- Spivak, G. C. (2016). *Madun konuşabilir mi?* (D. Hattatoğlu, G. Ertuğrul ve E. Koyuncu, Çev.). Ankara: Dipnot Yayınları.
- van Dijk, T. A. (1999). "Söylemin yapıları ve iktidarın yapıları", Mehmet Küçük (Der. ve Çev.). *Medya İktidar İdeoloji* içinde (s.331-395). Ankara: Ark Yayınları.
- Yılmaz, M. (2020). *Medya kuruluşlarında mülkiyet yoğunlaşması ve etkileri: Türk medyası örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Elektronik Kaynaklar:

- <https://dictionary.cambridge.org/tr/sözlük/ingilizce/bigotry>, erişim, 12.06.2022
- <https://www.foxnews.com/politics/biden-calls-netanyahu-says-israel-has-right-to-defend-itself-against-hamas-rockets>, erişim, 13.06.2022
- <https://www.foxnews.com/politics/gop-resolution-backing-israel-right-defend-itself-omits-ceasefire>, erişim, 14.06.2022
- <https://video.foxnews.com/v/625.354.2577001#sp=show-clips>, erişim, 14.06.2022
- <https://www.foxnews.com/politics/house-passes-resolution-indirectly-calling-out-omars-anti-semitic-comments-without-mentioning-her-name>, erişim, 14.06.2022
- <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/30/killing-with-impunity-israels-undercover-units-in>, erişim, 20.06.2022
- <https://www.aljazeera.com/gallery/2021/5/17/in-pictures-funerals-and-destruction-continues-as-israel-attacks>, erişim, 20.06.2022
- <https://www.aljazeera.com/gallery/2021/5/11/in-pictures-israeli-airstrikes-on-gaza-strip>, erişim, 20.06.2022
- <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/9/netanyahu-israel-rejects-pressure-not-to-build-in-jerusalem>, erişim, 21.06.2022

Reflection of the Palestinian Subaltern Identity to the Language of Narrative News in the Focus of the “Permission to Narrate” Concept

Hüseyin KÖSE*
Aytekin ÇELİK**

The concept of discourse, which is essentially a linguistic practice that mediates the formation of power relations and is defined simply in the form of social and cultural constructions of expressions, is a category that is often used by social theorists and linguistic analysts. Discourse analyses generally give ideas about processes of social affairs or structures corresponding to or named by the said discourse, as well as the political or social motives behind these processes. Considering the concept of the subaltern and its representation, which is an important topic within the field of political science, the power of the concept of discourse to define, frame, and recreate reality becomes even more important. The function of discursive practices in the representation of different groups of subalterns or minorities in the international media can create new regimes of truth from ontological and epistemological points of view. In particular, the reflection of subaltern Palestinian identity and truth in the narrative language of international news is a concrete example of such reproduced truth regimes.

In this study, it is argued that global media constitutes an environment in which the Palestinian people have difficulty explaining themselves and the challenges they face in the one-way flow of news and information, and we examine this issue within the framework of Edward Said’s concept of “permission to narrate.” In doing so, it is aimed to explore this issue through a comparison of the news narrative structure and language of *Al Jazeera*, which fictionalizes relatively positive news about the Palestinian subaltern, with *FOX News*, which takes an opposing stance. Accordingly, this study tests the relationship of the political proposition contained in Edward Said’s concept of “permission to narrate” with the ways in which Palestinian identity is reflected in the news narrative languages of two different international television channels. Edward Said penned his article titled “Permission to Narrate” (1984) in light of the MacBride Commission’s report on the crimes of Israel in Palestine in the aftermath of Israel’s invasion of Lebanon in 1982 and the Sabra and Shatila massacres. Said reflected on the fact that this report had no effect on American

* Atatürk University, Erzurum, Türkiye, E-mail: huseyink180@yahoo.com, ORCID 0000-0001-5697-9009

** Van Yüzcüncü Yıl University, Van ,Türkiye, E-mail: aytekin65@icloud.com, ORCID 0000-0001-7335-2224

society, that the Palestinian people did not have permission to narrate about themselves, and that this situation was tied to the discriminatory rhetoric of the capitalist media system in general. Therefore, according to the theoretical framework upon which the main assumption of this study is based, Palestinians do not have “permission to narrate.” Looking at the Western-based dominant ideological structure and the editorial processes shaped by that structure from the point of view of Said’s concept of “permission to narrate,” the picture is quite dark. It is difficult to make the subaltern Palestinian identity visible or to make Palestinian voices heard globally because the global media contexts and political or journalistic environments in which the Palestinian people can tell their own stories against the hegemonic forces reinforced by influential media outlets are extremely limited.

The present work was undertaken upon finding no examples in the relevant literature of discussions specifically regarding the study of Palestine while focusing on the concept of “permission to narrate” and the contextual associations of the “subaltern” and “subalternity” of Palestinian identity and truth as reflected in the language of news narratives. This research explores such media expressions by evaluating different forms of news framing produced by two television channels with opposing ideological understandings, making this study original and distinctive.

Four news samples from the television channels *FOX News* and *Al Jazeera* about the Israeli attacks against the Gaza Strip that began on May 10, 2021, and lasted for 11 days and their repercussions and aftermath were selected for this study and were analyzed using Norman Fairclough’s discourse analysis method. Fairclough’s analysis method was applied in this research because it facilitates an understanding of the linguistic structure of written news texts, as well as providing important data in terms of the ideological backgrounds of analyzed news texts. According to Fairclough, the analysis of a discursive event as a social practice can have different meanings. In this sense, a discursive event should be evaluated primarily on the levels of social organization, the institutional context, and the broader social or cultural context. Again, according to Fairclough, the analysis of institutional levels is also an examination of the functioning of social structures in essence, which leads us to the relationship of discourse with hegemony. According to Fairclough, any example of discursive practice can thus be interpreted in terms of its relationship to existing discourse patterns, and discursive practices therefore make sense in terms of social structures, ideologies, and power relations in relation to what exists. This study was therefore planned to examine the Israeli operation against the Gaza Strip in May 2021, or the “11-Day War,” based on Fairclough’s critical discourse analysis method through the analysis of four news samples selected from *FOX News* and *Al Jazeera*.

This comparative analysis of news samples from *FOX News* and *Al Jazeera* revealed that news about the conflict in question was generally evaluated from the point of view of one of two opposing news frameworks, one of which presented Palestinians as “*perpetrators*” and one of which presented them as “*subaltern*” or “*victims*.” Another interesting finding revealed by these analyses was that, in both news narrative fictions and discourses, although these channels seem

to be complete opposites of each other, an emphasis on the "alien" comes to the fore for identity-structuring purposes, brought about by a deep ideological eclipse. Approaching this issue and other similar issues from the point of view of ethical principles, codes, and values of journalism that are considered universal, such as "objectivity," "equitability," "fairness," "accountability," "being based on facts," or "background knowledge," will make a significant contribution to the subject of subalterns and their representations, at least on the linguistic level.